

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ БІЛІМ ЖӘНЕ ҒЫЛЫМ МИНИСТРЛІГІ  
МИНИСТЕРСТВО ОБРАЗОВАНИЯ И НАУКИ РЕСПУБЛИКИ КАЗАХСТАН

ӘЛ-ФАРАБИ АТЫНДАҒЫ ҚАЗАҚ ҰЛТТЫҚ УНИВЕРСИТЕТІ  
КАЗАХСКИЙ НАЦИОНАЛЬНЫЙ УНИВЕРСИТЕТ ИМЕНИ АЛЬ-ФАРАБИ

ФИЛОЛОГИЯ, ӘДЕБИЕТТАНУ ЖӘНЕ ӘЛЕМ ТІЛДЕРІ ФАКУЛЬТЕТІ  
ФАКУЛЬТЕТ ФИЛОЛОГИИ, ЛИТЕРАТУРОВЕДЕНИЯ И МИРОВЫХ ЯЗЫКОВ



II ХАЛЫҚАРАЛЫҚ ФАРАБИ ОҚУЛАРЫ  
Алматы, Қазақстан, 2015 жыл, 7–17 сәуір

Студенттер мен жас ғалымдардың  
«ФАРАБИ ӘЛЕМІ» атты  
халықаралық ғылыми конференциясының

МАТЕРИАЛДАРЫ

Алматы, Қазақстан, 2015 жыл, 13-16 сәуір

II МЕЖДУНАРОДНЫЕ ФАРАБИЕВСКИЕ ЧТЕНИЯ  
Алматы, Казахстан, 7-17 апреля 2015 года

МАТЕРИАЛЫ  
международной научной конференции  
студентов и молодых ученых

«ФАРАБИ ӘЛЕМІ»  
Алматы, Казахстан, 13-16 апреля 2015 года

II INTERNATIONAL FARABI READINGS  
Almaty, Kazakhstan, 7-17 April, 2015

MATERIALS

international Scientific Conference of Students  
and Young Scientists

«FARABI ALEMİ»

Almaty, Kazakhstan, 13-16 April, 2015

Алматы  
«Қазақ университеті»  
2015



<i>Сержан Гульжан</i> АҒЫЛШЫН ТІЛІНІҢ ЖАҒАНДЫҚ ТІЛ РЕТİNДЕГІ КӨРІНІСІ .....	184
<i>Шанаев Р.</i> ОСНОВНЫЕ АСПЕКТЫ ИЗУЧЕНИЯ ДИСКУРСА.....	185
<i>Джаркынбаева С.Е.</i> КОНЦЕПТОСФЕРА В ПРОЗЕ А.НУРПЕИСОВА И ЕЕ ПЕРЕВОДЧЕСКАЯ ИНТЕРПРЕТАЦИЯ (НА МАТЕРИАЛЕ ПЕРВОГО РОМАНА ТРИЛОГИИ «КРОВЬ И ПОТ») .....	185
<i>Рахимбердиева Г.</i> ФУНКЦИИ СЛОВ-РЕАЛИЙ РАССКАЗА МАГЖАН ЖУМАБАЕВА И ИХ ПЕРЕВОД НА АНГЛИЙСКИЙ ЯЗЫК .....	186
<i>А.А. Арсланбаев</i> ЛЕКСИКОГРАФИЯЛЫҚ ДЕРЕККӨЗДЕР – ҰЛТТЫҚ МӘДЕНИЕТТЕ ХАБАР БЕРЕТІН АНЫҚТАҒЫШТАР.....	187
<i>Zhailybayeva Dina</i> TO THE PROBLEM OF ADVERTISING.....	188
<i>Таттимбетова Ж.О.</i> КОНЦЕПЦИЯ ЛИЧНОСТИ В ПРОИЗВЕДЕНИЯХ А.И.СОЛЖЕНИЦЫНА.....	189
<i>Нурмолдаев Д.Е.</i> ФИЛОСОФСКИЕ АСПЕКТЫ ПРОЗЫ ТОЛЕНА АБДИКОВА.....	189
<i>Кемел Жанерке</i> КОНЦЕПТ КАК КАТЕГОРИЯ МЕЖКУЛЬТУРНОЙ КОММУНИКАЦИИ .....	190
<i>Баратов Шерзат</i> АБАЙ ЖӘНЕ ПУШКИН .....	191
<i>А.С. Афанасьева</i> АРХЕТИП: ТЕОРИЯ ВОПРОСА .....	191
<i>Ақышбаева Гульзия</i> ИСПОЛЬЗОВАНИЕ ПРИЕМОВ ЯЗЫКОВОЙ ИГРЫ В ГАЗЕТНЫХ ЗАГОЛОВКАХ .....	192
<i>Абдрасилова Алтынай</i> ИНДИВИДУАЛЬНО-АВТОРСКИЕ НОВООБРАЗОВАНИЯ В СТИХОТВОРЕНИЯХ А.А. УСАЧЕВА .....	193
<i>Madiyeva D.B., Ospankulova Sh.A.</i> THE CASE STUDY METHOD AS AN INNOVATIVE METHOD IN TEACHING BUSINESS COMMUNICATION .....	194
<i>Бөрібаева Г.</i> ТОПОНИМИКАЛЫҚ АТАУЛАРДЫҢ ҚАЗАҚСТАНДА ЗЕРТТЕЛУІ ЖАЙЫНДА .....	195
<i>Тұрсын Шарайна</i> МЕРЗІМДІ БАСПАСӨЗ ҚҰРАЛДАРЫНДАҒЫ КОМПАРАТИВТІЛІКТІҢ ЕРЕКШЕЛІКТЕРІ .....	196
<i>Молдашова Феруза</i> ЭТНОМАРКЕРЛЕНГЕН ТІЛ БІРЛІКТЕРІНІҢ ҰЛТТЫҚ-МӘДЕНИ ДЕРЕКТЕРІ .....	197
<i>Даутова Г.</i> ФОЛЬКЛОРЛЫҚ МҰРАЛАРДЫҢ (ЭПОС) ЖИНАЛУ ТАРИХЫ.....	197
<i>Султан Е.</i> ҚАЗІРГІ РОМАН ЖАНРЫНЫҢ ТРАНСФОРМАЦИЯЛЫҚ ЕРЕКШЕЛІКТЕРІ .....	198
<i>Кенжеқанова Қ.К.</i> ДИСКУРС МӘСЕЛЕСІ МЕН ОНЫҢ ИНТЕРПРЕТАЦИЯСЫ .....	199
<i>Таубаев Жарас</i> ПРАГМАЛИНГВИСТИКА ЖӘНЕ ОНЫҢ БІРЛІКТЕРІ: ИНФОРМЕМАЛАР МЕН ПРАГМЕМАЛАР .....	200
<i>Бакирова З.</i> ДВАДЦАТЬ СТИХОТВОРЕНИЙ АБАЯ .....	201
<i>Әбішева Әйгерім</i> М.Ю. ЛЕРМОНТОВ ПОЭЗИЯСЫНЫҢ ҚАЗАҚ ТІЛІНЕ АУДАРЫЛУЫ.....	202
<i>Есіркепова Г.</i> ЖЕЛТОҚСАН ОҚИҒАСЫ ҚАЗАҚ РОМАНДАРЫНДА .....	202
<i>Жанике Ф.</i> МАРАТ ҚАБАНБАЕВТЫҢ БАЛАЛАРҒА АРНАЛҒАН ПОВЕСТЕРІНІҢ КӨРКЕМДІК ЕРЕКШЕЛІКТЕРІ.....	203
<i>Хакім Айгерім</i> ИРАНҒА ҚАТЫСТЫ ТҮРКІ ТОПОНИМДЕРІ.....	204
<i>Оспанова А.</i> XX ҒАСЫР БАСЫНДАҒЫ ҚАЗАҚ ӘДЕБИЕТІНДЕГІ ТҮРІКШЛДІК ИДЕЯНЫҢ ТАРИХИ АЛҒЫШАРТТАРЫ .....	205
<i>Әмірақынова Гаухар</i> «ӘЗІЛ» ЛЕКСЕМАСЫНЫҢ СЕМАНТИКАСЫ .....	205
<i>Ш.М. Мухтарова</i> ТІЛДІҢ ЛИНГВОПЕРСОНОЛОГИЯЛЫҚ ГИПОТЕЗАСЫ.....	206



отыратын коммуникативтік оқиға» деп; бірі «мәтіннен басқа да экстралингвистикалық факторлардан (әлем туралы білім, ой-пікір, тұжырымдамалар, адресат мақсатынан) тұратын күрделі коммуникативтік құбылыс» деп түсінеді. Т.А. ван Дейк дискурсты үлгі ретінде алып, дискурсты өзін жалғыз емес, әлеуметтік аспектіні назардан тыс қалдырмауды жөн санайды. Оның пайымдауынша, мұнда әлеуметтік жағдаяттың типі жеке адамдарға қатысты немесе қоғамдық, институционалды (формальді) және бейформальді; әлеуметтік өзара әрекеттестікті жүзеге асырушылар – қатысушылардың мінездемелері, позициялары (рольдері, мәртебесі), қасиеттері (жасы, жынысы және т.б.), қарым-қатынастары есепке алынады.

Сонымен, дискурс қарым-қатынастың белгілі бір жағдайына құрылуына, сәйкесінше қарым-қатынасқа қатысушылардың түрлі әлеуметтік рөлдер мен тұжырымдардың болуына үнемі байланысты болып отырады.

## ПРАГМАЛИНГВИСТИКА ЖӘНЕ ОНЫҢ БІРЛІКТЕРІ: ИНФОРМЕМАЛАР МЕН ПРАГМЕМАЛАР

*Таубаев Жарас, ал-Фараби атындағы ҚазҰУ-дың 1 курс PhD докторанты Алматы, Қазақстан.  
Ғылыми жетекші: ф.ғ.д., м.а. доцент Ұ.Е. Мұсабекова*

Прагмалингвистика немесе лингвистикалық прагматика және оның өзекті мәселелері, ерекшеліктері туралы көптеген белгілі ғалымдар зерттеу жүргізді. Негізгілеріне тоқталатын болсақ, Дж. Остин Г.П. Грайса, С. Левинсон, Ч. Моррисона, Е.В. Ключева, И.М. Кобозевой, Г.Г. Почепцова, И.А. Стернина, З.К. Темиргазина, Н.Н. Формановский және тағы басқа белгілі ғалымдар зерттеді.

Прагмалингвистика және оның бірліктері толыққанды жүзеге асу үшін коммуникация болу керек. Барлығымызға мәлім коммуникацияның негізгі үш компоненттері бар:

Адресант → мәтін → адресат

Прагмалингвистиканың міндеті – адресанттың адресатқа ықпал етуге бағытталған тілдік қатынас коммуникациясын қолданудың заңдылықтарын анықтау, түсіндіру.

Л.А. Киселева бойынша прагмалингвистиканың қызметін жүзеге асыратын негізгі бірліктеріне информема мен прагмемалар жатады. Информемалар құнды, интеллектуалды, танымдық ақпараттан тұрады және адресаттың ақпаратпен қамтамасыз етуін бағдарлайтын прагмалингвистикалық бірлік. Ал прагмемалар Остин бойынша иллокутивті күш және сөйлесімнің не коммуникацияның адресатқа әсері (перлокутивті әсер), яғни адресаттың өзіндік көзқарасының, бағасының, эмоционалды күйінің өзгеруі.

Демек прагмемалар адамдарға ықпал етуші, тіптен ойын өзгертіп, көндіруші, сендіруші қызмет атқарады.

Информемалар тек қана ақпараттық сипат алады, яғни көбінесе интеллектуалдық қызмет атқарады. Сәйкесінше информемалар тілдің коммуникативті қызметіне жатады, ақпаратты сипаттауға, баяндауға, талдауға бағытталса, прагмемалар тілдің әсер етуші, түрткі болушы, бұйырушы, байланыс орнатушы қызмет атқарады деп айтса болады.

Прагмалингвистика негізгі мәселерінің бірі – адресат пен адресанттың интенциясын (ниетін) болып табылады. Коммуникацияның, ақпарат алмасудың сәтті шығуы не шықпауы тікелей осыған байланысты. Егер реципиентте ішкі интенция болмаса онда сәтті коммуникация жүзеге аспайды.

Прагмема информемаға қарағанда ауқымдырақ. Өйткені прагмемаларда тек қана семантика емес, сонымен қатар прагматикалық элементтер болулары керек. Информема мен прагмеманың айырмашылығы қызметі мен коммуникация жағынан байқалады.

Прагмемалар көп жағдайда белгілі бір ауқымды жағдайға байланысты өзінің маңыздылығын көрсетеді. Егер мысалы елде дүрбелең немесе экономикалық құлдырау болып жатса, соған сәйкес прагмалингвистикалық бірлік прагмемалар өз маңыздылығын көрсетіп, тыңдаушыға барынша әсерін тигізеді. Мысалы, елде жаппай халықтық төңкеріс болып жатса, «тұрақтылық», «субсидия», «жазалау» деген сөздер прагмемаларға айналады. Өйткені олар дәл сол жағдайда, ситуацияда өте күшті әсер етуші, үлкен мағынаға ие сөздер болып тұр. Мысал ретінде мынадай сөйлем келтіруге болады: «Зардап шеккен аймаққа субсидия бөлінеді» деп айтса, онда «субсидия» прагмемаға айналып, елдің назарын барынша аударып, әсерін тигізеді. Оның түпкі мақсаты перлокутивті әсерін тигізіп, елдегі дүрбелеңді тоқтату. Сондықтан прагмемалар көбінесе белгілі бір өткір мәселелерде айқын көрініс тауып, белсенділік танытып, өзінің ықпал ету қызметін жүзеге асырады.

Қорытындылай келе, қазіргі уақытта коммуникацияның барлық салаларының дамуына байланысты адамдар ақпаратты, мәтінді басқа адамдарға әсер ету мақсатында қолданады.



Яғни қазіргі уақытта тұрмыстық деңгейде, саясатта да, ғылымда да біз прагмалингвистикалық бірліктерді қолданамыз. Олар адамдар арасындағы қарым-қатынастың барынша дамуына ықпал тигізіп отыр.

## ДВАДЦАТЬ СТИХОТВОРЕНИЙ АБАЯ

*Бакирова З., магистрант 1 курса КазНУ им. аль-Фараби.*

*Алматы, Казахстан*

*Научный руководитель: д.ф.н., профессор Т.У. Есембеков*

Проблема художественного перевода является одной из самых актуальных в современном литературоведении. Переводческое дело приняло широкий размах, и мы имеем возможность знакомиться с произведениями национальной литературы в нескольких переводных вариантах. Это, в свою очередь, дает возможность анализировать и оценивать находки одних и потери других. Подобного рода обобщения и заключения оказывают положительное влияние на дальнейшее развитие перевода.

Говоря о переводе казахской поэзии, необходимо отметить, что она имеет свои особенности и представляет большую сложность для художественного перевода. Во-первых, основная концептуальная и эстетическая нагрузка в поэзии напрямую связана с национальным лингвистическим и лингвокультурным своеобразием оригинального текста – речевой композицией, грамматикой, лексикой, фонетической стороной речи, культурным контекстом. Во-вторых, лингвистическая и лингвокультурная составляющие реализуются в поэзии в рамках определенной стихотворной формы, которая обычно присуща национальной традиции. В-третьих, сочетание указанной специфики поэтического текста создает ряд особых эффектов содержательного характера (*смысловое сопоставление рифмующихся слов, особый параллелизм, переносы и т. д.*). В поэзии особенно трудно определить эстетическое своеобразие произведения, реализуемое на базе сложного комплекса средств.

На рубеже двух столетий происходит новое осмысление наследия великого гуманиста, поэта, философа, просветителя Абая Кунанбаева. Это феноменальное явление казахской и мировой литератур притягивает исследователей разных стран, стремящихся определить роль и место поэта-мыслителя в национальной и мировой культурах.

Стихотворения Абая переводили на русский язык известные мастера поэтического слова: Д.Бродский, В. Бугаевский, А. Гатов, Л. Длигач, М. Дудин, В. Звягинцева, П. Карабан, Ю. Кузнецов, М. Луконин, Ю. Нейман, М. Нечай, М. Петровых, Вс. Рождественский, Л. Руст, М. Тарловский, А. Ульянов, А. Штейнберг. В Казахстане его переводят С. Тлеубаев, Б. Момышулы, Г. Бельгер, А. Кодар и другие. В год 160-летия Абая увидел свет новый сборник переводов — «Двадцать стихотворений Абая» (Алматы, 2005). Составитель и переводчик Марат Адибаев. Марат Адибаев – переводчик-билингв, выполнивший перевод с оригинала, сохранив при этом индивидуальный стиль и авторский замысел двадцати стихотворений великого Абая. Во вступительной статье он пишет: «Абай знал — только Слово способно остановить мгновение и запечатлеть его навсегда. Здесь нет скидок на Время. И когда бы ни было запечатлено это мгновение — семь тысячелетий назад или вчера, магия Слова, Цвета и Звука делает настоящее искусство живым и современным, ибо сущность человеческая в высочайших его проявлениях всегда была осмыслением между высотой ее взлета и бездной ее падения».

Переводы поэзии и прозы Абая изучались в разных аспектах, но специально — в сравнительно-сопоставительном плане — они не рассматривались, хотя и существуют уже на многих языках мира. Исследуя творческое наследие Абая, и переводчик, и теоретик более глубоко постигают основной смысл его прозы и лирики, их эстетическое богатство. Творческое восприятие, научное осмысление и глубинный всесторонний анализ — главные инструменты в постижении абаевского текста, конкретизации основных художественных приемов поэта.

Цель исследования: дать научную оценку переводов М. Адибаева, учитывая сохранение не только поэтических элементов, но и адекватную передачу авторского стиля в двадцати стихотворениях Абая.